

The Abraham & Millie Arbesfeld Kollel & Midreshet Yom Rishon

Sunday Morning Learning Programs for Men & Women

W W W.KOLLELYOMRISHON.ORG
W W W.MIDRESHETYOMRISHON.ORG

and the Azrieli Foundation and Azrieli Graduate School of Jewish Education

---

Zachor et Asher Asah Lekha Amalek:

What is Amalek?; What is Zachor?
In memory of Rabbi Pinchas Hirschprung

Rabbi Dr. Jacob J. Schacter
February 11, 2018 • כ"ו שבט תשע"ח

"Zakhor et Asher Asah Lekha Amalek:" What is "Amalek?; What is "Zakhor?"
In memory of Rabbi Pinchas Hirschprung

Jacob J. Schacter

Kollel/Midreshet Yom Rishon

CJF-Azrieli Graduate School-Azrieli Foundation

February 11, 2018

Rabbi Pinchas Hirschprung

The Vale of Tears

Rabbi Pinchas Hirschprung

TRANSLATED FROM YIDDISH
BY VIVIAN FELSEN

FIRST EDITION

Copyright © 2016 The Azrieli Foundation and others

All rights reserved

Copyright in individual works, parts of works and/or photographs included within this published work is also claimed by individuals and entities. All requests and questions concerning copyright and reproduction of all or part of this publication may be directed to The Azrieli Foundation.

THE AZRIELI FOUNDATION
www.azrielifoundation.org

First published as *Fun Natsishen Yomertol: Zikhroynes fun a Polit* (From the Nazi Vale of Tears: Memoirs of a Refugee) by The Eagle Publishing Co. Ltd. in Montreal, 1944.

A Few Words of Justification

Remember what Amalek did to you. (Deuteronomy 25:17)

At the outset, I would like to state that it was never my intention to note down and make public all the various metamorphoses I went through under the murderous whip of the modern-day Amalekites, the Nazis, may their name be erased.

However, to keep what I experienced bottled up inside me, to internalize it without sharing with others the impact of what I endured — this I could not do. On various occasions I unburdened myself to people in this city who befriended me and extended to me their warm hospitality. One of the friends with whom I shared my impressions was Mr. Hirsch Wolofsky, the publisher of the *Keneder Adler* and author of several books, who suggested that I write about my life as a refugee. In the beginning I refused on the pretext that my writing skills were too limited.

Incidentally, a few of my close friends, Torah scholars and educated people, were against me writing this account. They were of the view that this type of narrative was somehow demeaning for a rabbi who should be devoting himself to Torah studies instead of "pointless descriptions." But I disagreed with them, and, encouraged by my friend Hirsch Wolofsky, I went to work as he suggested, employing my modest writing skills to ensure that our children and our children's children and all future generations would know and remember what the modern-day Amalekites, the Nazis, did to their ancestors, as it is written, "Remember what Amalek did to you."

Nathan Nata Hanover, of blessed memory, who, by the way, was also a rabbi, documented the ghastly massacres perpetrated in the days of Chmielnicki, may his name be erased, in Tulchin and in Nemirov. To this very day his book, *Yeven Metzulah* (*Abyss of Despair*, Venice, 1653), continues to be used by historians and writers. I told myself that it was in no way demeaning for a Torah student to fulfil the commandment to "remember what Amalek did to you" by describing at least a part of what "I, the man, have seen" with my own eyes.

דברי התנצלות

זכור את אשר עשה לך עמלק
(דברים כה, יז)

בראשית דבר ברצוני להודיש, שלא עלה בדעתי לכתוב ולפרסם את כל התלאת שעברתי תחת השוט הרצוני של העמלקים המודרניים – הנאצים, ומח שמם. אך לחנק בחיב את מה שעברתי ולא לחלוק עם אף אחד את חיותי – לא יכולתי, ובהזדמנויות שונות שחפתי מתוך מרירות לבי, יידים שקיבלו אותי בסבר פנים יפות כאן במונטריאול.

ידיד הטוב, מר ח' וולפסקי, המו"ל של Canadiana Adler סופר בעצמו המליץ לי לכתוב ספר זה. בחיוללה סרבותי להצעתו בטענה שידעתי בנתיבה מוגבלת. אמנם, כמה מדידי – חלמתי חכמים ומשכילים הביעו דעתם נגד כתיבה כזאת, הם חשבו שבתיבה כזו היא מעין פזיחות כבד לרב שמתפקידו לעסוק בחידושי תורה במקום הספרותיים הדלים לעבודת קודש זו, למען ידעו ילדיו וילדי ילדיו חובדו לזרד דורות מה שדעמלקים המודרניים – הנאצים יימח שמם עשו לאבותינו בומעם עבד. אני סמור ובטוח שכתיבת ספר זה אינה פזיחות לכך תורה המקיים את הצו 'זכור את אשר עשה לך עמלק' גם אם רק נכתב חלק מני אלקי מתוך מה שאני הגבר ראיתי בעיני. גם זורב נתן נטע הנער עליי השלום כתב על השודיטות הגוראות שהקזקיס בצצע בומן חמליצקי יימח שמו בטלשין ובנמירוב, ועד היום מסחוריעים ההיסטורנים והחוקרים בספר 'יוון מצולדי'.

בחומנות זו ברצוני להודות מקרב לב לכל ידידי, שבדוחב לב חרמנו לטובת ספר זה. ישיר כוח מיוחד לחבר החני שאפשר את הנצח הספר. תשואת חן גדולה לידידי כלל ובנפש, נשיא 'ארנון יהודי פולין' ונשיא בית הכנסת 'עדת ישראל הדרת קודש', ר' סנדר גרינפלד וגם לסגן הנשיא ר' שלמה אמסל, שניהם קירובני וגילו כלפי יחס אבהי מדיים הראשון שהגעתי לעיר זו, הם החומים

העיקרים, וללא תמיכתם הכספית והנפשית ספר זה לא היה יוצאת לאור. אני מברך אותם בברכות מאלפות מענקי ליבי.

תודתי המיוחדת מגיעה גם לידידי החשוב ח' וולפסקי, למלומד המפורסם שמהווה פטרושקה ולישראל וכיעביץ, שעמד אותי לכתוב את הספר, תל הסויע וההודרכה שדעניק לי.

אני מודה גם לעורך ש' פרדמן על עבודתו הטובה ביותר ובכלל על היחס הייחודי שגילה כלפי בידי רחבה.

המתבר

מיעמק הבבא הנאצי זיכרונות של פליט

מאת

הרב פנחס היירשפרונג זצ"ל

**זכירת מעשה עמלק שבדורנו — גרמניה
הנאצית**

חובר בעזרת החונן לאדם דעת
על ידי

יואל בלאאמור אהרן זל"ה שוורץ

דבר ירושלים
התשנ"ג

[illegible][illegible]

מזל
ז' מ

R. Soloveitchik
 2017 1912 (p)
Fate and Destiny, pp. 65-66

Fate and Destiny, pp. 92-95

25. Maimonides, *Laws of Kings and Their Wars* 5:4, writes the following regarding the seven nations of Canaan: "It is a positive commandment to destroy the seven nations, as it is said: 'But thou shalt utterly destroy them' (Deuteronomy 20:17). If one does not kill any of them that falls into one's power, one transgresses a negative commandment, as it is said: 'Thou shalt save nothing that breatheth' (Deuteronomy 20:16). But their memory has long since perished." The Radbaz, in his commentary *ad loc.*, notes that the source for Maimonides' concluding comment, "But their memory has long since perished," is the statement of Rabbi Joshua in *Mishnah Yadayim* 4:4: "Sennacherib, king of Assyria, came up and intermingled all the peoples."

It is, however, striking and passing strange that Maimonides, in setting forth the commandment to wipe out Amalek, does not add the concluding phrase, "But their memory has long since perished." Thus states Maimonides in *Laws of Kings and Their Wars* 5:5: "Similarly it is a positive commandment to destroy the remembrance of Amalek, as it is said: 'Thou shalt blot out the remembrance of Amalek' (Deuteronomy 25:19). It is also a positive commandment to remember always his evil deeds and the waylaying [he resorted to], so that we keep afresh the hatred manifested by him, as it is said: 'Remember what Amalek did unto thee' (Deuteronomy 25:17). The traditional interpretation of this injunction is: 'Remember,' by word of mouth; 'Do not forget,' out of mind, that it is forbidden to forget his hatred and enmity." It would appear from Maimonides' statements that Amalek is still in existence, while the seven nations have descended into the abyss of oblivion.

One may query: Why didn't Maimonides apply R. Joshua's principle that "Sennacherib, king of Assyria, came up and intermingled all the peoples" to Amalek as he did to the seven nations? The answer to this question is very simple. Scripture testifies that Amalek is still in existence. Note what the Torah states: "The Lord will have war with Amalek from generation to generation"

Divine providence is testing us once again via the crisis that has overtaken the land of Israel. Let it be clearly stated: The matter does not just affect the political future of the land of Israel. The designs of the Arabs are directed not just against the political sovereignty of the State of Israel but against the very existence of the Yishuv in the land of Israel. They wish to destroy, heaven forbid, the entire community, "both men and women, infant and suckling, ox and sheep" (1 Samuel 15:3). At a Mizrahi convention I cited the view expressed by my father and master [R. Moses Soloveitchik] of blessed memory, that the proclamation, "The Lord will have war with Amalek from generation to generation" (Exodus 17:16) does not only translate into the communal exercise of waging obligatory war against a specific race but includes as well the obligation to rise up as a community against any people or group that, filled with malicious hatred, directs its enmity against Knesset Israel. When a people emblazons on its banner, "Come, and let us cut them off from being a nation; that the name of Israel may be no more in remembrance" (Psalms 83:5) it becomes, thereby, Amalek.²⁵ In the 1930s and 1940s the Nazis, with Hitler at their head, filled this role. They were the Amalekites, the standard-bearers of insane hatred and enmity during the era just past. Today their place has been taken over by the mobs of Nasser and the Mufti. If we are silent now as well, I know not the verdict that will be issued against us by the God of justice. Do not rely on the "liberal" world's sense of equity. Those same righteous liberals were around fifteen years ago, and they looked with indifference upon the extermination of millions of people; they did not even lift a finger. If, heaven forbid, yet a second spectacle of blood were to take place before their very eyes, it is likely that they would not even lose a night's sleep over it.

(Exodus 17:16). If that is the case, then it is impossible that Amalek be completely destroyed before the coming of the Messiah. As the sages state: "The [divine] throne will not be whole and the [divine] Name will not be whole until the descendants of Amalek are completely blotted out" (Midrash Tanhuma on Ki Teze, end; and Rashi on Exodus 17:16). But—where is he? I once heard the following answer from my father and master [R. Moses Soloveitchik] of blessed memory, namely, that any nation that conspires to destroy Knesset Israel becomes, according to the halakhah, Amalek. My father and master added: We have been charged with two commandments concerning Amalek. The first is the obligation to blot out his memory. This obligation devolves upon every person with reference to an individual Amalekite and is set forth in the verse "Thou shalt blot out the remembrance of Amalek" (Deuteronomy 25:19). The second is the readiness to do battle as a community against the people Amalek. This requirement is set forth in the verse, "The Lord will have war with Amalek from generation to generation" (Exodus 17:16). Thus, if any people seeks to destroy us, we are commanded to do battle against it when it rises up against us, and this battle of ours is an obligatory war (*milhemet mitzvah*) on the basis of the verse from Exodus, "The Lord will have war with Amalek from generation to generation." However, the obligation to wipe out individual Amalekites, as set forth in the verse from Deuteronomy, applies only to genealogical descendants of Amalek. Now it is true that Maimonides' ruling also includes the obligation to blot out individuals, an obligation which does not apply to any nation other than Amalek, even if that nation seeks to destroy the Jewish people (and this obligation is no longer in force, since there are no longer any identifiable genealogical descendants of Amalek). Nevertheless, since the obligation to do battle against Amalek as a people would apply to such a nation, Maimonides did not use the phrase "But its [Amalek's] memory has long since perished." There still exists a category of Amalek (as a people) even now after the peoples have been intermingled (and there are no longer any individual Amalekites).

Perhaps the above is the basis for the ruling of Maimonides in *Laws of Kings and Their Wars* 5:1 that a defensive war waged by the Jewish people against an aggressor is an obligatory war. Such a war falls under the rubric of "The Lord will have war with Amalek from generation to generation." To be sure, Maimonides in his ruling singles out the war against Amalek for special mention [which would indicate that the war against Amalek and a defensive war against an aggressor are two separate categories]. Nevertheless, one may maintain that a war waged by the Jewish people against an aggressor who seeks to destroy it still belongs to the category of the war against Amalek. Note carefully the sugya in *Sotah* 44b, s.v. *Amar R. Yohanan*.

Avram Rakoff - Rothkoff, The Rav vol 2
(1999)

The Holocaust

152

1. Rabbi Soloveitchik lived in Germany from 1926 to 1932.

18.03 Man-Satan

Related by the Rav in the Tonya Soloveitchik Memorial Lecture on "Purim Ideas," Yeshiva University, March 4, 1974.

Who is Amalek [Exodus 17:8-16]? A man who personifies total evil. It is a man to whom immorality becomes the norm. Who is Amalek? Of course, it most probably was a wandering Bedouin tribe. However, the biblical verse is quite serious when it says that "God has declared an eternal war against Amalek, throughout the generations" [Exodus 17:16]. I would say it was beneath the dignity of God to declare an eternal war against a Bedouin tribe. Amalek will only be defeated at the commencement of the messianic era. No one will be able to defeat Amalek. The final defeat of Amalek will take place when the King Messiah arrives.

So who is Amalek? It is not just a Bedouin tribe. It is not a race, a specific group, or a nationality. It is man who went berserk. Man who incarnates total evil. It is Man-Satan. Man can be created in the image of God or in the image of Satan. It is Man-Demon.

I once heard from my father, in the name of my grandfather, that Amalek is any people or group who are committed to one purpose: the destruction of the Jewish people.¹ Such a group is to be classified as Amalek. If one writes on its banner, "Let us cut them off from being a nation; that the name of Israel may be no more in remembrance" [Psalm 83:5], he acquires the status of Amalek. The commandment of "surely erasing the memory of Amalek" [Exodus 17:14] is applicable to him or to them.

Quite often Amalek, or Man-Satan, succeeds in his attempt to gain power and to cause untold suffering to millions or hundreds of millions of people. I believe that our generation has encountered a few of them. Most of you are young, but I am speaking of people as old as I am. There is no doubt about it that Hitler was Amalek. I am speaking in halakhic terms. Hitler and his entourage were Amalek. There is no doubt that Stalin had the status of Amalek. He too was the incarnation of total evil. I have doubts about the "generous" Mr. Leonid Brezhnev [1906-1982; general secretary of the Soviet Communist Party, 1964-82] and about Mao Tse-tung [1893-1976; chairman of the Chinese Communist Party, 1943-76]. I do not know. I have serious doubts about them. Intuitively, I feel that they are also the incarnation of evil and Satan.

1. For a detailed analysis of this view, see the Rav's "Kol Dodi Dofek," translated by Lawrence Kaplan, in *Theological and Halakhic Reflections on the Holocaust*, edited by Bernard H. Rosenberg and Fred Heuman (Hoboken, N.J.: KTAV, 1992), pp. 98, 116-117, fn. 25.

THE FIRST CRUSADE

THE ACCOUNTS OF EYE-WITNESSES
AND PARTICIPANTS

BY

AUGUST C. KREY

ASSOCIATE PROFESSOR OF HISTORY IN THE
UNIVERSITY OF MINNESOTA

GLOUCESTER, MASS.

PETER SMITH

1958

Moreover, you who are to go shall have us praying for you; we shall have you fighting for God's people. It is our duty to pray, yours to fight against the Amalekites." With Moses, we shall extend unwearied hands in prayer to Heaven, while you go forth and brandish the sword, like dauntless warriors, against Amalek."

As those present were thus clearly informed by these and other words of this kind from the apostolic lord, the eyes of some were bathed in tears; some trembled, and yet others discussed the matter. However, in the presence of all at that same council, and as we looked on, the Bishop of Puy,²⁷ a man of great renown and of highest ability, went to the Pope with joyful countenance and on bended knee sought and entreated blessing and permission to go. Over and above this, he won from the Pope the command that all should obey him, and that he should hold sway over all the army in behalf of the Pope, since all knew him to be a prelate of unusual energy and industry. . . .

(*Guibert of Nogent*.) . . . "If among the churches scattered about over the whole world some, because of persons or location, deserve reverence above others (for persons, I say, since greater privileges are accorded to apostolic sees; for places, indeed, since the same dignity which is accorded to persons is also shown to regal cities, such as Constantinople), we owe most to that church

Yosef Hayim Yerushalmi, Zakhor
Jewish History and Jewish Memory (1962)

Biblical and Rabbinic Foundations

9

tantly into history, man in Hebrew thought comes to affirm his historical existence despite the suffering it entails, and gradually, ploddingly, he discovers that God reveals himself in the course of it. Rituals and festivals in ancient Israel are themselves no longer primarily repetitions of mythic archetypes meant to annihilate historical time. Where they evoke the past, it is not the primeval but the historical past, in which the great and critical moments of Israel's history were fulfilled. Far from attempting a flight from history, biblical religion allows itself to be saturated by it and is inconceivable apart from it.

No more dramatic evidence is needed for the dominant place of history in ancient Israel than the overriding fact that even God is known only insofar as he reveals himself "historically." Sent to bring the tidings of deliverance to the Hebrew slaves, Moses does not come in the name of the Creator of Heaven and Earth, but of the "God of the fathers," that is to say, of the God of history: "Go and assemble the elders of Israel and say to them: The Lord the God of your fathers, the God of Abraham, Isaac and Jacob has appeared to me and said: I have surely remembered you . . ." (Exod. 3:16). When God introduces himself directly to the entire people at Sinai, nothing is heard of his essence or attributes, but only: "I the Lord am your God who brought you out of the Land of Egypt, the house of bondage" (Exod. 20:2). That is sufficient. For here as elsewhere, ancient Israel knows what God is from what he has done in history.⁶ And if that is so, then memory has become crucial to its faith and, ultimately, to its very existence.

Only in Israel and nowhere else is the injunction to remember felt as a religious imperative to an entire people. Its reverberations are everywhere, but they reach a crescendo in the Deuteronomic history and in the prophets. "Remember the days of old, consider the years of ages past" (Deut. 32:7). "Remember these things, O Jacob, for you, O Israel, are My servant; I have fashioned you, you are My servant; O Israel, never forget Me" (Is. 44:21). "Remember what Amalek did to you" (Deut. 25:17). "O My people, remember now what Balak king of Moab plotted against you"

אמירות לאחר התפילה

Some say the following daily after morning prayers:

שש זכירות

יציאת מצרים

למען תזכור את-יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך:

מעמד הר סיני

דברים טו

דברים ד

רַק הַשְׁמַר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-רָאוּ עֵינֶיךָ וּפְנִימוֹתֶיךָ מִלְּבָבְךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבִנְךָ וּלְבִנְתְּךָ בְּיָמֶיךָ וְאַתָּה עֹמֵד לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּחֲרֹב בְּאֶמֶר יְהוָה אֵלַי הִקְהֵל-לִי אֶת-הָעָם וְאֶשְׁמַעם אֶת-דְּבָרֶיךָ אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לִירְאָה אֹתִי כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל-הָאָדָמָה וְאֶת-בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן:

מעשה עמלק ומחירתו

דברים כה

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לְךָ עַמְלָק בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם: אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֶב בְּךָ כָּל-הַנְּחָשִׁים אֲחֵרֶיךָ וְאַתָּה עָנָה וַיִּגַּע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים: וְהָיָה בְּהִנָּחֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלֹךְ מִכָּל-אִיְכִיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת-זִכְרֵ עַמְלָק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח:

מעשי אבותי כמדבר

דברים ט

זְכוֹר אֶת-הַתְּשׁוּבָה אֶת אֲשֶׁר-הִקְצַפְתָּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמִדְבָּר:

מעשה מרים

דברים כד

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם:

שבת

שמות כ

זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁ:

Jiffey K. Oliva, et. al, eds, The Collective Memory Reader (Oxford, 2011)

Halbwachs thus distinguished between "autobiographical memory" and "historical memory." The former concerns the events of one's own life that one remembers because they were experienced directly, though it also includes reference to events which one did not experience directly but around which one's memory is oriented. For instance, you are likely to remember what you were doing when an event designated historic by the group took place—such as the attacks of September 11, 2001—even if these events did not affect you directly in your individuality rather than in terms of the group of which you are a member. "Historical memory," in distinction, refers to residues of events by virtue of which groups claim a continuous identity through time. "Historical memory" of the U.S. Civil War, for instance, is part of what it means to be an American and is part of the collective narrative of the United States. But nobody still has "autobiographical memory" of the event.

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־
מְלֶאכֶתְךָ: וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ לֹא-תַעֲשֶׂה כָל־מְלֶאכֶה
אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ
וּבְהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ:
כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־
הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־
כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי

שֶׁ שָׂתָא יוֹמִין חֲקִלָּח וְחֻצְעָד כֹּל עֲבֹדָתָהּ; וַיּוֹמַר שְׂבִיעָא שְׂתָא קֶרֶם יי אֱלֹהֵי לֹא חֲזָרָא
כֹּל עֲבִידָא אִתָּא וְכֹרֵךְ וְכִסְתֵּף עֲבָדָא וְאִמְתֵּף וְבִעֲרֵךְ וְגִיּוּרָא דִּי בְקִרְנֵהּ; יי אֲרִי שְׂתָא יוֹמִין
עֲבָרָא יי יֵת שְׂמִיָּא יֵת אֲרַעָא יֵת יֵמָּא יֵת כֹּל דִּי כְּהוֹן וְנָח בְּיוֹמָא שְׂבִיעָא

שלא תהרהר אחר חלאלה (מכילתא) (ו) אתה ובנך ובתך. אל הקטנים. או לית אלא גדולים, אמרת הרי כבר מתהרץ עם, אלא לא בא אלא להחיר גדולים על כשיחת הקטנים (בס) וחי ששית, קצו ענה (בבב) אין צומצין לו מפי ששיחתו מליד (שבת קכא).

such as, "כמו - אכול ושתו" - is of the pool form, "לשון פעול הוא - REMEMBER. This word - נכור - "eating and drinking." and, "הלוך וצכה" - and, "going and crying." Such is its interpretation in our verse: "תט לב לנכור תמיד את יום השבת" - Pay attention to always remember the day of Shabbos, "שאת נודעו לך חסן יפה תהא תקמים לשבת" - so that if you will come upon an attractive object, prepare it for Shabbos.

16a

The Gemara cites a similar Baraisa:
 תָּנִינָא גַּם הֵיךָ - This was also taught in another Baraisa: כִּית
 מִסְכָּא אִתְּרִי - BEIS SHAMMAI SAY: מִסְכָּא לְשַׁבְּתִיךָ - FROM
 THE FIRST day of YOUR WEEK, prepare FOR YOUR SABBATH. כִּית
 הַלֵּל אִתְּרִי - BUT BEIS HILLEL SAY: "כִּית יוֹם יוֹם" -
 BLESSED BE MY GOD DAY BY DAY.

יום טוב

כל המעשה של אדם. כל מה שמסד להסמך בשנה יהיה נוח משם קצת לו קרן שמסד בשנה זו ויש לו להסד מלפנים יצאה מרובה שלל יחסית לו שכן מלפנים אלל מה שמסד לו הן המעשה שבתוך אלל אלל לו מה שמסד לנכס ולנכס מלפנים אלל

כל מוזהותיו של אדם קצונים לו מראש
השנה (ה) ועד יום הכפורים חזן מן המנהגות
שבתות והנצחא י"ט והנצחא בניו לחלפד
תורה שאם פיר פרחין לו ואם חסד
מסיפין לא אברו מן קראא (ח) חקנו
בחדש שופר (ז) כבכא) ליום תנו (ז) איהו
תג שחדש מתכסה בו הי אומר זה ראש
השנה וכתב: כי חק לישראל הוא משפט
לאלי עקב מאי משמע דהא חק לישראל
רמוני הוא בכתוב: ואכלו את חקם אשר
נתן להם פרעה חק תניא אמרו עליו על
הרביני להם חק חק חק חק חק חק חק חק
שמאי חקן כל ימיו היה אוכל לבשר שבת
מצא ברכה נאה אומר זו לשבת מצא
אחרת נאה הימנה מניח את השנה ואוכל
את הראשונה אבל הלל חקן מזה אחרת
היתה לו שכל מעשיו לשם שמים שנאמר
ברך ה' יום יום תניא נמי רבי בית שמאי
אומרים מחר שבך לשבחך ובית הלל
אומרים בריך ה' יום יום (ז) א"ר חמא רבי
תניא הנותן מתנה לחברו אץ צריך לחדעו
שנאמר ומושה לא דע כי קדש עור פניו
תחיב: (ז) דע כי אני ה' מקדשכם אמר לו ה'

[illegible]

יוביחם מוכיח, ישבעו שלא נשבעו. והרצח ירצח פעם אחת או ראב"ע שמים. גם הנואף ינאף פעמים ספורות. ואלה ישבעו בכל יום ובכל רגע עד כי חדל השומע לספור כי אין מספר. ואילו לא היה בישראל רק זאת הרעה לבד היא מעכבת כיאת הגואל. והלא יעורו משנתם אלה עורי לב, כי הרצח את אויבו השיג את תאות נפשו להנקם. גם כן הנואף והגנב. ואלה יחללו השם חנם, והכתוב אמר כי לא ינקה.

(ז) וטעם זכור את יום השבת, שיזכור בכל יום חשבון ימי השבת עד שלא ישכח איזה יום השביעי, שהוא חייב לקדשו. ופי' לקדשו, לעשות לו מעלה יתרה על כל הימים. שלא תעשה בו מלאכה, כטעם קדוש השם אותו.⁴ ודברי קדמונינו⁵ לזכור על היין, גם הוא נכון בדרך אסמכתא למי שאינו נזיר,⁶ והוא במקום שימצא שם, כי איננו עובר על מצוה הדר בארץ אין יין שם. (ח) ששת ימים תעבד, מותר לך לעבד ואיננו מצוה.

4 כמו שה' קידש את יום השבת ושבת בו מכל מלאכה. 5 [פסחים קו א]. 6 [שחר' נזיר אסור לו לשנות אף יין של קידוש, ומכאן שאין תוכת היין מן התורה, ראה נזיר ג ב].

(ז) זכור⁵¹ את יום השבת, היה תמיד זכור את יום השבת בעסקין ספורנו בימי המעשה. כמו "זכור אשר עשה לך עמלק" (דברי' כה ז), "שמור את חרש האביב" (שם טו א). לקדשו, וזה תעשה כרי שתוכל לקדשו, הזכיר שיסדר האדם עסקיו בימי המעשה, באופן שיוכל להסיח דעתו מהם ביום השבת.

(ח) ששת ימים תעבד, בעסקי חיי שעה שהם עבודת עבד בלי ספק, שרוב ענינם הוא היות מצטער האדם על "עולם שאינו שלו"⁵². ועשית כל מלאכתך, ההכרחית למסחפק.

51 [ולא אמר "זכור" לשון צווי], הוראתו לזכור תמיד, ה' רמב"ן. 52 [כלומר עבודה קרה מה שאינו הכרחי, שזה כעבודת עבד].

חזקוני (ז) זכור את יום השבת, כיון שנותן טעם לזכירתו של שבת יותר משאר דברות, כדכתיב: כי ששת ימים וגו' (פסוק י), לפי שכל הדברות חייב אדם לשמרם משקול הדעת לבד משבת, נופל בו לומר "זכור" שאין לשון זכירה משמש להבא אלא לשעבר. ובמשנה תורה שנותן טעם לשמירת שבת: למען ינוח וגו' (דברים ה ג), נופל בו לומר "שמור". ד"א זכור את יום השבת, שנתיין לך במרה, לפיכך נופל בו לשון זכירה. ד"א זכור את יום השבת, בכל יום זכרהו אי זה יום הוא מהשבע שנצטוו לקדשו, וכל זה בשביל שתשמור את יום השביעי. ולשון הזכירה כולל גם השמירה, שהרי כשאמר "זכור" הבינו כל השומעים כי פי' כמו "שמור", וכאילו נאמרו בבת אחת²³. כאן פרש"י זכור ושמור בדבר אחד נאמרו וכו'.²⁴ ואת היכי דמי זכור ושמור למחלליה מוח יומת, וביום השבת שני כבשים²⁵, אלא י"ל זכור היינו מצות עשה ושמור היינו מצות לא תעשה²⁶, כמו ששנו רבוחינו²⁷: כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה, ובא לומר שנשים חייבות בקדוש היום דבר תורה²⁸, שכל שישנו בשמור ישנו בזכור.

(ח) ועשית כל מלאכתך, הרבה ממלאכתך²⁹, דוגמא את כל מגפותי (לעיל ט יד).

23 [ראה ראב"ע האריך לעיל פסוק א ליד הע' 36]. 24 וכן מחלליה מוח יומת, וביום השבת שני כבשים וכו' (רש"י). 25 כלומר: שאין ענין זכור ושמור כענין האחרים שכולם מותרים זה את זה כי האחד בא לאסור אבל חבירי בא להחיר, אבל זכור ושמור נשנים באים לאסור (ריב"א בהעתיק את ביאור רבינו כסמט). 26 כלומר: זכור ושמור נמי מותרין זה את זה. שזכור מצוה עשה שפוטרי נשים מקדושת שבת דמי' שהם גומא נשים פטורות. ושמור היינו מצוה לא תעשה וכו' (ריב"א בשם רבינו). 27 עי' עירובין צו א. 28 [ברכות כ ב]. 29 דלא יתכן לפרש "כל" מלאכתך ממש.

רמב"ן ועושים בו דין⁹⁷ כגון מלקות ומיתה, ואין עושים בו דין במצות עשה⁹⁸ כלל אלא במורדין כמו לולב וציצית איני עושה, סוכה איני עושה, שסנהדרין היו מכין אותו עד שיקבל עליו לעשות או עד שתצא נפשו⁹⁹. וכתב רש"י בפי' זכור, תנו לב לזכור תמיד את יום השבת שאם נודמן לו חלק¹ יפה מזמינו לשבת, וזהו ברייתא היא ששנויה במכילתא² כך, רבי אלעזר כן חנניה בן חזקיה כן גריון אומר זכור את יום השבת לקדשו ותהא זוכרו מאחד בשבת שאם נודמן לך חלק יפה תהא מחקנו לשבת. אבל כלשון יחיד היא שנויה, ואינה הלכה, שהרי בגמרא אמרו³, תניא אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, כיצד מצא בהמה נאה אומר תהא זו לכבוד שבת, למחר מצא אחרת נאה הימנה מניח השניה ואוכל את הראשונה, אבל הלל הזקן מרה אחרת היתה בו כל מעשיו היו לשם שמים, שנאמר ברוך ה' יום יום יעמס לנו (תהלים סח כ), תניא נמי הכי בית שמאי אומרים בחד בשבין לשבתין, וכו' אומרים ברוך ה' יום יום יעמס לנו. ובמכילתא אחרת⁴ שמאי הזקן אומר זכירה עד שלא תבא שמירה משחבא, ומעשה⁵ בשמאי הזקן שלא היה זכרון שבת זו מפיו, לקח חפץ טוב אומר זה לשבת כלי חדש אומר זה לשבת. אבל הלל הזקן מרה אחרת היתה בו שהיה אומר כל מעשיו יהיו לשם שמים, והלכה היא כדברי ב"ה⁶. ועל דרך הפשט אמרו שהיא מצוה שזכור תמיד בכל יום את השבת שלא נשכחתי ולא יתחלף לנו בשאר הימים, כי בזכרנו אותו תמיד יזכור מעשה בראשית בכל עת, ונודה בכל עת שיש לעולם בורא, והוא צוה אותנו באות הזה כמו שאמר כי אות היא ביני וביניכם (להלן לא יג), וזה עיקר גדול באמונת האל. וטעם לקדשו, שיהא זכרונו בו להיות קדוש בעינינו, כמו שאמר וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד (ישעיה נח יג). והטעם שתהא השביתה בעינינו כעבוד שהיא יום קדוש להפנות בו מעסקי המחשבות והבלי הזמנים, ולתת בו עונג לנפשנו בדרכי ה' וללכת אל החכמים ואל הנביאים לשמוע דברי ה', כמו שנאמר מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת (מ"ד כג), שהיה דרכם כן. וכן אמרו רז"ל⁷ מכלל דבחדש ושבת בעי למיזל. וזה טעם שבינת הבהמה שלא. תהא בלבנו מחשבה עליה, ולכן אמרו רז"ל⁸ שהשבת שקולה כנגד כל מצות שבתורה, כמו שאמרו בע"ג⁹, מפני שבה נעיד על כל עיקרי האמונה בחדוש ובהשגחה ובנבואה. ובמכילתא¹⁰, רבי יצחק אומר לא תהא מונה בדרך שהאחרים מונים אלא שתהא מונה לשם שבת. ופירושה שהגרים מוניין בימי השבוע לשם הימים עצמן, יקראו לכל יום שם בפני עצמו, או על שמות המשרתים כנצרים¹¹, או שמות אחרים שיקראו להם, וישראל מונים כל הימים לשם שבת, אחד בשבת, שני בשבת, כי זו מן המצוה שנצטוונו לזכור תמיד בכל יום וזה פשוטו של מקרא, וכך פירש ר"א¹². ואומר אני שזהו מדרשו של שמאי הזקן¹³ שפירש מצות זכור עד שלא תבא, כלומר שלא נשכחתי בשום פנים, אבל הזכירו כברייתא¹⁴ עוד מרת חסידותו שהיה

97 כי כשיעבור על המדה היא תחול עליו (ראקנטר). פי' המדה עצמה שהיא מרת הדין היא תחול עליו ופוגעת בו (באור הלכות). 98 היוצא מפרט רחמים חרץ ממנה מידות שהיא מורכבת. פי' שבהם גם כן תורה שבעל פה שהיא דין (שם). 99 כתובות פו א-ב. 1 ברש"י: חפץ. 2 בחדש פ"ו. בנצרים קלים. 3 ברש"י טו א. 4 מכילתא דרשב"י לפסוק שלפנינו בשנויים קלים. 5 שם. 6 עי' בראשית שחית' שלא נחלקו בית הלל עם בית שמאי אלא בענין המאכלות. ולכן אם יהיה הלכה כבית הלל אינו אלא בענין המאכלות. שהם דבריו המצויים תמיד וראוי לומר עליהם כדון ה' יום יום. אבל הברייתא של המכילתא האחרת שהמחלוקת שבין שמאי הזקן והלל הזקן היא על התפצים הנאים והבלים החרשים שאינם מצויים תמיד. ולא מצוינו שנחלקו בהם בית שמאי ובית הלל נימא בהו הלכה כשמאי הזקן. ועי' בגור אריה. 7 ר"ה טו ב. 8 [ידו ברטת פי' ה'ה]. 9 עי' תולין ה א [וראה רש"י להלן כג יב]. 10 בחדש פ"ו.

אמורה הא מה אני מקיים ונתתי את עריכם חרבה * וכן הוא אומר ונתתי את עריכם חרבה יכול מאד צשהוא אוסר והשימותי
אני את הארץ הרי אדם אמור הא מה אני מקיים ונתתי עריכם חרבה מעובר ובשב * וכן הוא אומר והשימותי את מקדשיכם * יכול

/ דברים - פרשת כי תצא

מעקלום -

- RASHI ELUCIDATED

לוי זכר :

כ' יא 23
א תורת
כהניס

(יז) וזכור את אשר עשה לך עמלק. כבר הזכרתי¹⁵ המדרש שדרשו בו בספרא¹⁶, יכול בלבד, כשהוא אומר לא תשכח, הרי שכחת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור, שההא שונה בפיר, וכן בספרי¹⁷, וזכור את אשר עשה לך עמלק, בפה, לא תשכח, בלב, ולא ידעתי מה היא הזכירה הזו בפה, אם לאמר שנקרא פרשת עמלק בציבור ונמצינו¹⁸ למדין מן התורה בשניה¹⁹ זכור, ויהיה סמך למקרא מגלה מן התורה, והנכון בעיני שהוא²⁰ לומר שלא תשכח מה שעשה לנו עמלק עד שנמחה את שמו מתחת השמים, ונספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע, ולכן נצטוונו למחות את שמו, וכן במעשה מרים נצטוונו להודיעו לבנינו ולספר בו לדורות, ואע"פ שהיה ראוי גם להסתירו שלא לדבר בגנותו של צדיקים, אבל צוה הכתוב להודיעו ולגלותו כדי שתהא אוהרת לשון הרע שומה בפהם²¹ מפני שהוא חטא גדול וגורם רעות רבות, ובני אדם נכשלים בו המיד, כמו שאמרו הכל באקל לשון הרע:

R. Samsam Raphael Hirsch,
Comm on Ex 17:14

It is not Amalek who is so pernicious for the moral future of mankind but the glorifying of the memory of Amalek which is the danger. So long as the annals of humanity cover the memory of the heroes of the sword with glory, so long as those that throttle and murder the happiness of mankind are not buried in oblivion, so long will each successive generation look up in worship to these "great ones" of violence and force, and their memory will awaken the desire to emulate these heroes, and acquire equal glory by equal violence and force. Only when the divine laws of morals have become the sole criterion as to the worth of the greatest and smallest of men, and no longer in inverse proportion but in direct proportion to greatness and power do the demands of morality grow, and the greater and more powerful a man is, the less any lapse in the laws of morality is excused, then and then only will the reign of Amalek cease for ever in the world. That this is the final goal of God's management and direction of the history of the world is expressed here after the first weakening of Amalek, "I will utterly obliterate the keeping up the remembrance of Amalek from as far as the heavens reach." So also in Ps. IX,7, the thought is poignantly expressed, that only with the doing away with the remembrance of devastation and conquests will the perpetrators of these deeds disappear.

וְיָמַח אֶת־זֵכְרָם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם

דרשות יר. הסיף והספר אל-עמי א"ח קמנ

זכר עמלק מתחת השמים.

כי גרם הדבר שיתחזק חסא'ים מן הארץ כתיב ולא יחמו חוסא'ים, וגם על המסוק, והשבתי חיה רעה מן הארץ אמרים חדל, שיהיו ולא ייזקו, וגם בעמלק מדגשת ותורח בעיקר את הזכר עמלק, מה שנעשה העמלקות לזכר, דקולטורא, לאידיאל נאצל, לדעיון נשגב, לחכמה עילאה, ואת זכר עמלק זה מצוה עלינו לבחול.

Because. . . it is written "let sins be consumed out of the earth" and not "let the sinners." . . . And as for Amalek too, the Torah stresses mainly the "remembrance of Amalek," when Amalek turns into a memory, a culture, a lofty ideal, a sublime notion. . . . It is this remembrance of Amalek that we are commanded to blot.

תקוה
הגירה
נזר

בזמן כגון שיקרא בן עיר נסיו או בן כרך כידי ולא ידי חובת זכירה כמו זכירה דעמלק שאין חוב לקרוא בזמן שבה עמלק ולדקו דברי הרמב"ן אף על פי הירושלמי:

(פז) אך הטיק. דירושלמי וגמרא דידן לדעת רמב"ן פלגי דהנה רמב"ן סוף פ' תלז תחילה ראה לומר שיה' חלזה לקרות פ' זכור בלבו. ונמצינו למדין מן התורה בשני' זכור וסוף דבריו שאינו רק שלא לשכח ולספר לנשים כך עשה לנו הרשע ואם כן גם מוכתיב כתוב זאת זכרון בספר לא ללמד לקרוא בכתב, ואם כן לפי גמרא דידן אין לימוד של המגילה רק הקל וחומר וקריאת המגילה מתוך המגילה אינו רק חקנת חכמים. אך לפי מה שהעלה החיד"ו והנאים אחרי דפ' זכור דאורייתא וכדבריהם משמע בגמרא. דפרק אקרא דזכרון בספר ממאי דהאי זכרון קריאה הוא ומסקנא דקריאה הוא וכתוב זכרון בספר היינו שיקרא מתוך הספר. ועל כן יליף לזכירה דמגילה דגם כן מתוך הספר. הנה משמע להדיא דלריך לזכור מה שטעה עמלק מתוך הספר. שפיר יש לומר דמגילה מן התורה משום זכירת מעשה המן שרלה לאכז. וכן מובא בר"ש משאכן על הפ"ב בזכירת עמלק בפה. היינו ללמוד מסי מגילה יע"ש. הנה דלזכור מעשה המן הוא מ"ע דזכור ויותר מזה אף ללמוד המס':

James E. Zull, The Art of Changing The Brain: 5
Enriching Teaching by Exploring the Biology of
Learning (Sterling, 2002)

A FEELING OF THIS BUSINESS

IN THE BUSINESS OF REASON
AND MEMORY, FEELINGS COUNT

Has this fellow no feeling of this business that he sings at grave-making?

—William Shakespeare (*Hamlet*)

I met Kerry many years ago when he first became an assistant professor. We both taught biology, but Kerry liked to use a lot of mathematics in his teaching. This upset his students, who believed that they would escape math by studying biology!

As you might predict, Kerry began to have problems. True, many students were unhappy, but the bigger problem seemed to be with Kerry himself. He was disappointed. "These students can't do even simple math!" he would complain.

Over the years Kerry developed a short fuse for these frustrations. It took little to trigger an outburst. I admit that on occasion I would even avoid him if I could, just because I knew what was coming.

But I have to give him credit. Kerry didn't give in. He just worked harder. He developed a course to improve the math skills of biology students. He spent hours with students who struggled. And he wasn't unappreciated. Some students were grateful that he cared, and he was nominated for teaching awards more than once.

One day I couldn't avoid Kerry, and he confronted me with his latest story. But right away I sensed this one was different. He was bemused and provoked—not provoked in a negative way, but provoked into thinking.

"The other day I derived an equation for a student," he said, "and she seemed to understand it. But then, out of the blue, she floored me with her question."

"You know what she asked?" he went on. "She looked right at me and said, 'How did you know how to do that? How do you know how to derive equations?'"

"She had me!" Kerry exclaimed. "I couldn't answer. I just have a feeling for it!" Then, after a pause, he went on. "And I don't know how to teach that feeling."

Maybe I'm wrong, but it seemed that this made him sad.

19.11 Communicating Judaism

Related by the Rav in his lecture on "The Future of Jewish Education in America," at the Lincoln Square Synagogue, New York, N.Y., May 28, 1975.

The av zaken teaches the yeled zekunim how to act and discipline his thoughts. We must devote a lot of time to teaching Gemara. We are not just teaching a text but how to think halachically, how to conceptualize and to define. I want to tell you that as far as lomdus is concerned, American Jewish children are very bright and brilliant. Sometimes I do not believe my own eyes when I consider their fantastic accomplishments. I am speaking from experience, because I have been a melamed of Gemara my entire adult life.

However, besides teaching the yeled zekunim discipline, the av zaken teaches him something else—the romance of Yahadut. He teaches the child how to experience and feel Yahadut. Yahadut is not only discipline. Yes, we start with that, to discipline the child on all levels, on the physical level, on the social level, on the emotional level, and on the intellectual level. Above all, he teaches the child how to experience Yahadut, how to feel Yahadut. That is what my melamed taught me.

A Jew is not only supposed to know what Yahadut stands for and to have knowledge of Yahadut; he is also called upon to experience Yahadut, to live it, and to somehow engage in a romance with the Almighty. Knowing about Yahadut is not enough; it is a norm to be implemented and experienced. It is to be lived and enjoyed. It is a great drama which the yeled zekunim must act out after observing the av zaken.

Studying the Torah she-ba'al peh, the Oral Tradition, and complying with its precepts are the greatest pleasures a person can have. It is an exciting and romantic adventure. It is the most cleansing and purging experience a human being can experience. The av zaken teaches the yeled zekunim how to live and to feel Yahadut.

Let me make an admission here; I will confide in you. This is the toughest of all jobs, the most difficult of all tasks. I know from my own experience how difficult it is. I am not modest; I am far from being modest. I know that I am a good teacher. I can teach halakha. I can explain the most abstract concepts. I can popularize the most complex Talmudic debate and break it down into its component parts. I can explain and elucidate abstract ideas.

For instance, before Rosh Hashanah and Yom Kippur I used to study with my students (your rabbi [Rabbi Stephen Riskin] can confirm this) the halakhot pertaining to the Yomim Noraim [Days of Awe]. From time to time I would teach out for the aggadah or for philosophical ideas with which to elucidate the philosophy of those solemn festivals. If necessary I would also introduce a modern idiom in order to explain certain aspects of the sanctity of these holy days [Kedushat ha-Yom]. All these tricks I know.

179

19.11 Communicating Judaism

But one trick I have not mastered. One thing I cannot do to perfection is to tell my students how I felt on Rosh Hashanah and Yom ha-Kippurim when I was their age. The emotions I experienced, and not what I knew about it. I knew a lot, and they know a lot. But what I felt on these days! How I lived it! I am unable to share with them what I experienced, for instance, when the shaliach tzibbur [cantor] used to chant and sing: Veha-kohanim v'ha-am haomdim ba-azarah ["When the priests and the people who were standing in the Temple court"; from the Avodah, the procedure of the Temple service, which is recited as part of the Musaf of Yom Kippur; *High Holiday Prayer Book*, trans. Philip Birnbaum, p. 816]. If you know the melody, you will agree that there is so much nostalgia, so much longing and melancholy in this tune, in the melody of Veha-kohanim v'ha-am haomdim ba-azarah. I felt as if I had been transferred in time and space into a different world. I felt that I was in the Bet Hamikdash [Holy Temple]. How can I explain this to my students? I can tell them about it but I cannot pass on my experiences to them!

Or how can I pass on the emotion I felt on Kol Nidrei night when the congregation responded amen to the chanting of the Shehehiyanu blessing. It is difficult to transfer experiences and not just concepts; to give over themes and not just numbers. To pass on feelings, to tell the story of both inner restlessness and serenity, to relate the narrative of joy and awe, of trepidation and at the same time equanimity in one's heart, one must not use words. Words cannot explain it. Instead an unusual medium must be utilized: silence. That melamed of old in my heder knew how to pass on his emotional acquisitions, his ecstatic experiences, and his mystical outlook on life. He knew how to pass this on to his pupils without saying a single word.

Of course these experiences can only be passed on in the fashion that one passes on a contagious illness. How do you communicate a disease? Through contact! And contact is the secret of passing on the experiences of Yahadut. The skill of somehow communicating with the soul of the person is not through the spoken word but through the art of silence.

However, it is very difficult. I have not entirely succeeded in passing on this part of Yahadut. But your teachers in your high school will. They will be more successful. They will arrange the rendezvous between the av zaken and the yeled zekunim.